

Věstník MŽP ČR, částka 6/2013

METODICKÉ DOPORUČENÍ

odboru zvláštní územní ochrany přírody a krajiny a odboru legislativního

Ministerstva životního prostředí

k uplatnění pojmu intenzivní technologie a souvisejících pojmů

použitých v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

Metodické doporučení je určeno: orgánům ochrany přírody

a k využití: subjektům hospodařícím na pozemcích na území národních parků, chráněných krajinných oblastí, národních přírodních rezervací a přírodních rezervací.

Úvod

Ustanovení zákona [č. 114/1992 Sb.](#), o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“) o zákazu hospodařit způsobem využívajícím intenzivní technologie na území národních parků, chráněných krajinných oblastí, národních přírodních rezervací a přírodních rezervací je jedním z klíčových nástrojů zákona, který zajišťuje ochranu ekosystémů tvořících předmět ochrany uvedených zvláště chráněných území před nevhodnými zásahy a činnostmi, zhoršujícími dochovaný stav předmětných ekosystémů. Pro správnou aplikaci těchto ustanovení je proto určující, zda předmět ochrany těchto zvláště chráněných území je udržován v příznivém stavu nebo zda dochází k jeho postupné degradaci a zda jsou zde naplňovány cíle ochrany přírody a ochrana těchto území je účelná a efektivní a plní svoji funkci.

Ustanovení o intenzivních technologiích nejsou u všech kategorií zvláště chráněných území formulována identicky, ale lze zde dovodit záměr zákonodárce odstupňovat míru omezení využívání u jednotlivých kategorií. Ustanovení jsou u národních parků a chráněných krajinných oblastí formulována s menším omezením a umožňují provádění šetrných zásahů a činností bez povolení orgánu ochrany přírody. U chráněných krajinných oblastí je navíc vyloučeno uplatnění tohoto ustanovení v zastavěných územích obcí.

U národních přírodních rezervací a přírodních rezervací jsou tato ustanovení formulována maximálně omezujícím způsobem a převážnou většinu zásahů a činností na pozemcích zde nelze interpretovat jinak než jako způsob hospodaření využívající intenzivní technologie.

Výjimku tvoří pouze opakující se činnosti udržující přírodní poměry, za kterých ekosystém vznikl a udržuje se, například pravidelné kosení luk, pastva dobytka na pastvinách, extenzivní chov ryb a s ním spojená nezbytná manipulace s vodní hladinou na rybnících. Některé z těchto činností jsou pak u vybraných kategorií omezeny samostatným zákazem, jako například hnojení nebo použití biocidů nebo chemických látek obecně.

Správná aplikace ustanovení týkajících způsobů hospodaření využívajících intenzivní technologie je tedy nezbytným předpokladem pro správné a efektivní využití nástrojů ochrany přírody, kterými jsou jednotlivé kategorie zvláště chráněných území. Jedná se o klíčová ustanovení, která stanoví míru ochrany ekosystémů tvořících předmět ochrany jednotlivých kategorií zvláště chráněných území před intervencí ze strany člověka a tím významně ovlivňuje i stanovení způsobu a uplatnění metod péče o ekosystémy v těchto územích.

Legislativní východiska

[§16](#) zákona - Základní ochranné podmínky národních parků

(1) Na celém území národních parků je zakázáno

- a) hospodařit na pozemcích způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky a činnosti, které mohou způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů...

[§26](#) zákona - Základní ochranné podmínky chráněných krajinných oblastí

(3) Na území první a druhé zóny chráněné krajinné oblasti je dále zakázáno

- a) hospodařit na pozemcích mimo zastavěná území obcí způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky a činnosti, které mohou způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů...

[§29](#) zákona - Základní ochranné podmínky národních přírodních rezervací

Na celém území národních přírodních rezervací je zakázáno

- a) hospodařit na pozemcích způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky a činnosti, které mohou způsobit změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů...

[§34](#) zákona - Základní ochranné podmínky přírodních rezervací

(1) Na celém území přírodních rezervací je zakázáno

- a) hospodařit na pozemcích způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky a činnosti, které mohou způsobit změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů...

Vysvětlení použitých pojmů

Hospodařit na pozemcích podle těchto ustanovení zákona znamená jakékoli fyzické nakládání s nimi v obecném smyslu slova; nejedná se tedy pouze o činnosti vedoucí k získání výnosu z pozemků, jako je obdělávání zemědělských pozemků nebo hospodaření v lesích či rybníkářství, ale o veškeré nakládání vedoucí k udržení pozemků v požadovaném stavu nebo o jiné využívání pozemků. Nakládání může spočívat jak v činnosti, tak i v nečinnosti, včetně opomenutí tam, kde lze dovést právní povinnost určitým způsobem hospodařit.

Způsoby hospodaření (nakládání) jsou určeny druhy pozemků, porosty na nich a použitými technologiemi. Ponechání pozemků ladem je způsob hospodaření, při kterém nejsou využívány žádné technologie.

Technologiemi jsou podle těchto ustanovení zákona míněny zejména činnosti (pracovní úkony, výrobní postupy, zásahy apod.) prováděné při hospodaření na pozemcích, vykonávané s použitím odpovídajících prostředků (stroje, nástroje, technické pomůcky, chemické prostředky apod.).

Intenzita je pak vyjádřením míry účinnosti technologie při vyvolávání změn dotčeného objektu; v tomto případě jsou objektem působení ekosystémy [[§3](#) odst. 1 písm. j) zákona] nacházející se:

- v národních parcích anebo prvních a druhých zónách chráněných krajinných oblastí mimo zastavěná území obcí; mírou účinnosti jsou technologií vyvolané **podstatné změny** v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci těchto ekosystémů;
- v národních přírodních rezervacích anebo přírodních rezervacích; mírou účinnosti jsou technologií vyvolané **změny** v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci těchto ekosystémů.

Intenzivními technologiemi jsou tedy podle těchto ustanovení zákona na území:

- národních parků anebo prvních a druhých zón chráněných krajinných oblastí mimo zastavěná území obcí všechny technologie (prostředky a činnosti),

- kteře mohou způsobit podstatnou změnu v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů,
- národních přírodních rezervací anebo přírodních rezervací všechny technologie (prostředky a činnosti), které mohou způsobit změnu v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů.

Ekosystém je funkční soustava živých a neživých složek životního prostředí, jež jsou navzájem spojeny výměnou látek, tokem energie a předáváním informací a které se vzájemně ovlivňují a vyvíjejí v určitém prostoru a čase [§3 odst. 1 písm. j) zákona]. Stav ekosystému rozhodný pro posouzení dopadu zásahu nebo činnosti se hodnotí v časovém okamžiku přímo předcházejícímu provedení zásahu nebo činnosti majících znaky intenzivní technologie. Prostorově je pak ekosystém vymezen rozhraními mezi dvěma nebo více ekosystémy. Za **dva odlišné ekosystémy** lze považovat takové přírodní útvary, které se liší výčtem druhů organismů (živých složek ekosystémů) indikujících přírodní společenstva charakteristická pro daný typ ekosystému a charakteristikami prostředí (neživých složek ekosystémů), v kterém se organismy vyskytují. Jako jednotky prostorového vymezení ekosystémů, lze pro účely aplikace tohoto ustanovení zákona využít typy přírodních stanovišť, jejichž charakteristika a indikační druhy jsou uvedeny v Katalogu biotopů České republiky (AOPK ČR, 2001).

Biologickou rozmaností ekosystémů se rozumí dochovaná různorodost živých složek ekosystémů na úrovni genů (genetická variabilita populace) a druhů (druhovú skladba).

Strukturou ekosystémů se rozumí vzájemné uspořádaní jednotlivých živých i neživých složek ekosystému v prostoru a čase.

Funkcemi ekosystémů se rozumí funkční vztahy mezi jeho složkami, reprezentované zejména koloběhem látek (tzv. biochemické cykly) a toky energie, které umožňují zachování společenstva organismů, které daný ekosystém tvoří [§3 odst. 1 písm. i) zákona].

Podstatnou změnou v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů jsou ve smyslu §16 odst. 1 písm. a) a §36 odst. 3 písm. a) zákona takové změny, které vedou přímo anebo nepřímo, k zániku některé přirozené složky daného ekosystému, a to i postupnému.

Změnou v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů jsou ve smyslu §29 písm. a) a §34 odst. 1 písm. a) zákona všechny změny stavu ekosystémů na území národních přírodních rezervací anebo přírodních rezervací vyvolané přímým i nepřímým působením člověka na ekosystém.

Obecné znaky intenzivních technologií podle kategorií zvláště chráněných území

Národní parky a chráněné krajinné oblasti

Intenzivní technologií, která může způsobit podstatnou změnu v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů je tedy na území národních parků, s přihlédnutím k ustanovení §15 odst. 1 a 2 zákona, anebo na území prvních a druhých zón chráněných krajinných oblastí mimo zastavěná území obcí, s přihlédnutím k ustanovení §25 odst. 1 a 2 zákona, každá z činností, která vede k:

- přímému odstranění či systematickému odstraňování určitého druhu z přírodního společenstva daného ekosystému a tím k snižování druhové variability daného ekosystému (např. odstraňování tzv. plevelných dřevin - bříza, jeřáb, osika, keře v rámci výchovy lesních porostů, aplikace selektivních biocidů apod.),
- nepřímému systematickému odstraňování určitého druhu z přírodního

společenstva daného ekosystému a tím ke snižování druhové rozmanitosti daného ekosystému, změnou přírodních podmínek v ekosystému (např. redukce nebo odstraňování stromového patra vedoucí takové změně přírodních podmínek v daném ekosystému, že přestává plnit funkci biotopu pro některé jeho

- živé složky; systematické odstraňování odumírajících a odumřelých stromů a tlejícího dřeva; systematické loupání odumřelých kmenů; změny vodního režimu; plošné hnojení nebo vápnění; plošná aplikace biocidů; plošná obnova trvalých travních porostů pomocí orby; plošné přesevy trvalých travních porostů, apod.),
- změně věkového a prostorového uspořádání složek ekosystému (např. obnovní postupy uplatňované v lesních porostech, které vedou ke snižování podílu zastoupení lesních porostů odpovídajících některé ze tří vývojových fází přirozeného lesa - fáze zmlazování, optima a rozpadu, pod úroveň jejího přirozeného zastoupení v rámci daného typu lesa, apod.),
- přímému odstranění či systematickému odstraňování společenstev daného ekosystému (např. odlesňování, umělé zalesňování nelesních ploch, vytváření vodních ploch),
- nepřímému systematickému odstraňování určitého přírodního společenstva daného ekosystému a tím k snižování biologické rozmanitosti daného ekosystému, změnou přírodních podmínek v ekosystému (např. odstraňování stromového patra; systematické odstraňování odumírajících a odumřelých stromů a tlejícího dřeva; systematické loupání odumřelých kmenů; změny vodního režimu; plošné hnojení nebo vápnění; plošná aplikace neselektivních biocidů; plošné rozorávání trvalých travních porostů, apod.).

Národní přírodní rezervace a přírodní rezervace

Intenzivní technologií, která může způsobit změnu v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů je tedy na území národních přírodních rezervací, s přihlédnutím k ustanovení [§28](#) odst. 1 a 2 zákona, a na území přírodních rezervací, s přihlédnutím k ustanovení [§33](#) odst. 1 zákona, každá z činností, která vede k:

- přímému odstranění či systematickému odstraňování jedinců druhů tvořících společenstvo daného ekosystému,
- přímému odstranění či systematickému odstraňování určité genetické formy organismů v rámci dané populace druhu a tím k snižování genetické variability dané populace (např. odstraňování předrůstavých, podúrovňových nebo netvárných stromů v rámci výchovy lesních porostů, apod.),
- nepřímému systematickému odstraňování jedinců druhů tvořících společenstva daného ekosystému změnou přírodních podmínek v ekosystému (např. redukce nebo odstraňování stromového patra vedoucí k takové změně přírodních podmínek v daném ekosystému, že přestává plnit funkci biotopu pro některé jeho živé složky; systematické odstraňování odumírajících a odumřelých stromů a tlejícího dřeva; systematické loupání odumřelých kmenů; změny vodního režimu; hnojení nebo vápnění; aplikace biocidů; obnova trvalých travních porostů pomocí orby; přesevy trvalých travních porostů, apod.),
- změně věkového a prostorového uspořádání složek ekosystému (např. obnovní a výchovné postupy uplatňované v lesních porostech, apod.),
- přímému odstranění či systematickému odstraňování přírodního společenstva

- daného ekosystému (např. odlesňování, umělé zalesňování nelesních ploch, vytváření vodních ploch),
- nepřímému systematickému odstraňování určitého přírodního společenstva daného ekosystému a tím ke snižování biologické rozmanitosti daného ekosystému, změnou přírodních podmínek v ekosystému (např. odstraňování stromového patra; odstraňování odumírajících a odumřelých stromů a tlejícího dřeva; změny vodního režimu; hnojení nebo vápnění; aplikace biocidů; rozorávání trvalých travních porostů, apod.).

Zakázané způsoby hospodaření jsou tedy takové, při kterých jsou využívány výše uvedené intenzivní technologie. Rozhodující přitom je zda technologie může způsobit uvedenou změnu a ne skutečnost, zda k změně v konkrétním případě opravdu dojde či nikoliv. Způsoby hospodaření, které nevyužívají technologie s výše uvedenými možnými dopady na ekosystémy, nejsou zakázané.

Základní zásady použití ustanovení o zákazech způsobů hospodaření s využitím intenzivních technologií

Národní parky

Ustanovení §16 odst. 1 písm. a) zákona se aplikuje na ekosystémy, které se vyskytují na území národních parků. Jedná se jak o ekosystémy přirozené, tak i o ekosystémy, které svou činností formoval člověk (např. louky, pastviny, umělé vodní plochy, apod.) [§15 odst. 1 zákona].

Používat intenzivní technologie lze pouze za předpokladu, že budou zachovány nebo zlepšeny přírodní poměry na území národních parků a respektovány přitom jejich vědecké a výchovné cíle [§15 odst. 2 zákona] a splněny podmínky pro povolení výjimky ze zákazu [§43 zákona] a výjimka povolena.

Zákon neobsahuje žádné ustanovení, na základě kterého by bylo možno dovodit, že by toto ustanovení zákona bylo možno vykládat v první, druhé nebo třetí zóně národních parků odlišně. Technologie však musí být vždy posuzovány z hlediska jejich možných dopadů na stav ekosystémů a ty mají na území prvních zón obvykle vyšší stupeň přirozenosti, a tím jsou i citlivější na možné negativní ovlivnění nevhodně použitou technologií.

Chráněné krajinné oblasti

Ustanovení §26 odst. 3 písm. a) zákona se aplikuje na ekosystémy, které se vyskytují na území prvních a druhých zón chráněných krajinných oblastí mimo zastavená území obcí. Jedná se především o ekosystémy, které svou činností formoval člověk (např. kulturní lesy, louky, pastviny, umělé vodní plochy, apod.), ale i o ekosystémy přirozené [§25 odst. 1 zákona].

Používat intenzivní technologie lze pouze za předpokladu, že bude udržen nebo zlepšen přírodní stav území prvních a druhých zón chráněných krajinných oblastí mimo zastavená území obcí a budou zachovány a vytvářeny optimální ekologické funkce těchto území [§25 odst. 2 zákona] a splněny podmínky pro povolení výjimky ze zákazu [§43 zákona] a výjimka povolena.

Zákon neobsahuje žádné ustanovení, na základě kterého by bylo možno dovodit, že by toto ustanovení zákona bylo možno vykládat v první nebo druhé zóně chráněných krajinných oblastí mimo zastavená území obcí odlišně. Technologie však musí být vždy posuzovány z hlediska jejich možných dopadů na stav ekosystémů.

Národní přírodní rezervace

Ustanovení §29 písm. a) zákona se aplikuje na ekosystémy, které se vyskytují na území národních přírodních rezervací. Jedná se jak o ekosystémy přirozené, tak i o ekosystémy, které

svou činností formoval člověk (např. louky, pastviny, umělé vodní plochy, apod.) [§28 odst. 1 zákona].

Používat intenzivní technologie lze pouze za předpokladu, že bude uchován nebo zlepšen dosavadní stav přírodního prostředí [§28 odst. 2 zákona] a splněny podmínky pro povolení výjimky ze zákazu [§43 zákona] a výjimka povolena.

Přírodní rezervace

Ustanovení §34 odst. 1 písm. a) zákona se aplikuje na ekosystémy, které se vyskytují na území přírodních rezervací. Jedná se jak o ekosystémy přirozené, tak i o ekosystémy, které svou činností formoval člověk (např. louky, pastviny, umělé vodní plochy, apod.) [§33 odst. 1 zákona].

Používat intenzivní technologie lze pouze za předpokladu, že budou splněny podmínky pro povolení výjimky ze zákazu [§43 zákona] a výjimka povolena.

Za hospodaření vyžadující použití intenzivních technologií nelze považovat:

- nakládání s pozemky spočívající v nečinnosti (ponechání pozemků ladem), jedná se o způsob hospodaření, při kterém nejsou využívány žádné technologie, tedy ani intenzivní;
- změny vyvolané v ekosystémech přírodními procesy, jako jsou větrné nebo sněhové polomy v lesích, odumírání složek ekosystémů způsobené kompetičními vztahy mezi jednotlivými složkami ekosystémů, sukcese, apod.;
- opakované činnosti zajišťující přírodní poměry, za kterých předmětný ekosystém vznikl a v současnosti se udržuje (např. pravidelné kosení luk za použití vhodné technologie, přiměřená pastva dobytka na pastvinách zajišťující funkčnost tohoto ekosystému, extenzivní chov ryb a s ním spojená nezbytná manipulace s vodní hladinou na rybnících).

V Praze dne 24.4.2013

Ministerstvo životního prostředí

odbor 620 a odbor 410